

לשכת רב הקמפוס

הפקולטה למדעי היהדות

דף שבו עי

חג השבועות ופרשת נשא, תש"ע
מספר 862

מאת המרכז ללימודי יסוד ביהדות
ע"ש הלנה ופאול שולמן

חנוכת המשכן על ידי הנשיאים – לשעה ולדורות

זימה והתנדבות של הנשיאים

הכתוב בפרשתנו מספר (ז: ג-ו):

וַיָּבִיאוּ אֶת-קַרְבָּנֵם לִפְנֵי ה' שֵׁשׁ-עֶגְלֹת צֶבַע וּשְׁנֵי עֶשֶׂר בָּקָר עֲגֻלָּה עַל-שְׁנֵי הַנְּשִׂאִים וְשׂוֹר לְאֶחָד וַיִּקְרִיבוּ אוֹתָם לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן. וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: קַח מֵאֹתָם וְהָיוּ לְעֹבֵד אֶת-עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְנִתְּתָה אוֹתָם אֶל-הַלְוִיִּם אִישׁ כְּפִי עֲבָדָתוֹ. וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-הָעֲגֻלֹת וְאֶת-הַבָּקָר וַיִּתֵּן אוֹתָם אֶל-הַלְוִיִּם.

מסורת בחז"ל שהנשיאים הם שיזמו את הבאת העגלות והבקר (במדבר רבה [וילנא] פרשה יב):

"ויקריבו אותם לפני המשכן" מלמד שהביאום ומסרום לצבור. באו ועמדו לפני המשכן, ולא קבל מהם. עד שנאמרה לו מפי הגבורה: "קח מאתם". תני רב הושעיא: אמר לו הקדוש ברוך הוא: משה צא ואמור להם דברי כבושים ודברי נחמות קח מאתם. באותה שעה היה משה מתיירא ואומר: תאמר שמה נסתלקה ממני רוח הקדש ושרתה על הנשיאים? אמר לו הקב"ה: משה אילו להם הייתי אומר שיביאו, לך הייתי אומר שתאמר להם. אלא קח מאתם; מאתם היה הדבר, הא הסכימה דעתם לדעת העליונה.

היו שש עגלות, וכל שני נשיאים נשאו עגלה אחת "לאות אחוה ביניהם אשר בה יהיו ראויים שתשרה שכינה ביניהם, כאמרו 'וַיְהִי בִישְׁרוֹן מֶלֶךְ בְּהַתְּאַפֵּף רְאִשֵׁי עַם יִחֵד שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל'" (ספורנו במ' ז: ג). העגלות והבקר נועדו לשאת את קרשי המשכן והאדנים, כפי שמפרש רמב"ן (שם: ב): "חשבו הנשיאים שלא יתכן שישאו הלויים על כתף קרשי המשכן והאדנים שהם כבדות מאד. והביאו מעצמן עגלות שכן דרך כל נושאי בתי המלכים והיכלי אהליהם לשאת אותם בעגלות". אחר כך מלבד העגלות והבקר הם הביאו קרבנות. הקב"ה מצווה את משה לקחת מהם וקובע את סדר ההקרבה: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה נְשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם נְשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם יִקְרִיבוּ אֶת-קַרְבָּנָם לְחִנּוּכַת הַמִּזְבֵּחַ" (שם: יא). כל נשיא הביא עולה, חטאת ושלמים וגם קטורת. התורה חוזרת ומפרטת את קרבנות הנשיאים ללמד שכל הנשיאים שווים ורצויים לפני ה', והם עצמם הקריבו את אותו קרבן, אף כי כל נשיא הקריב עם כוונתו המיוחדת ועם ההיבטים הייחודיים לשבטו שבשמו הקריב.

מדובר בהתנדבות וזימה אישית של כל נשיא ושל כל הנשיאים כאחד. בהקרבת הקרבנות הללו היו תופעות

חריגות שלא מקובלות בעת הקרבת קרבן יחיד או יחידים (ספרי במדבר פסקא נא):

"זֶה קָרְבַּן נְחֻשׁוֹן בֶּן-עֲמִינָדָב" (שם: יז) - משלו הביא ולא שגבה משבטו והביא. "זה קרבן" - זה מביא קטורת נדבה, ואין היחיד מביא קטורת נדבה. "זה קרבן נחשון" - זה מביא חטאת שלא על חטא, ואין היחיד מביא חטאת שלא על חטא. "זה קרבן נחשון", זה דוחה את השבת ואת הטומאה, ואין קרבן יחיד דוחה את השבת ואת הטומאה.

הקטורת הוקטרה על מזבח חיצון, אף שבדרך כלל היא מוקטרת על המזבח הפנימי, מזבח הזהב, "והוראת שעה היתה" (מנחות נ ע"א). קטורת אינה מובאת על ידי יחיד, וקרבן חטאת אינו מובא על ידי יחיד על חטא שלא חטא בו. כמו כן הקרבנות דחו את השבת, כנאמר במדרש (במדבר רבה [וילנא] פרשה יד):

"וְאֶפְרַיִם מְעוֹז רְאִשֵׁי" (תה' ס: ט). מדבר בנשיא אפרים שהקריב קרבנו לחנוכה המזבח ביום השבת. שנאמר: "ביום השביעי נשיא לבני אפרים" (במ' ז: מח). מנין שיום השבת היה? לפי שכבר אמרנו אותו יום שהתחילו הנשיאים יום ראשון היה מכאן את למד שיום שביעי להקרבה - שבת היה. שלא תאמר היאך חילל את השבת והלא אין קרבן יחיד דוחה את השבת וזה הקריב בשבת? אמר הקב"ה: לא על פיו עשה, שאני אמרתי למשה "נשיא אחד ליום... יקריב את קרבנו לחנוכה המזבח" בלא הפסק יקריבו זה אחר זה.

ההנחה היא שאותם 12 ימים שבהם הקריבו הנשיאים החלו ביום ראשון בשבוע ונמשכו ללא הפסקה, וממילא הקריבו במהלכם גם בשבת (מועד קטן ט ע"א). כאמור, בדרך כלל קרבן יחיד אינו דוחה שבת, ואילו כאן קרבנו של נשיא שבט אפרים, שהיה ביום השביעי, דחה את השבת.¹

המכנה המשותף לכל החריגות הללו הוא שנהגו בקרבנות כבקרבן ציבור. הנשיאים הקריבו את הקרבנות הללו בשם שבטיהם וגילו מידה רבה של אחווה ביניהם. גם נכונותם ליטול אחריות ולהיות שותפים ללוויים נושאי המשכן שדרגו את קרבנות היחיד הללו לקרבנות ציבור, ועל כן ימי ההקרבה היו רצופים גם הם כאחד.²

יְזִמָּה שֶׁנִּקְבְּעַת לְדוֹרוֹת

לדברי הרמב"ן, היְזִמָּה הברוכה של הנשיאים נקבעה כהנחה לדורות (ז:יג):

והנה השם הנכבד הסכים על דעת הנשיאים וצוה: "ליום נשיא אָחָד ליום יְקָרִיבו" (ז:יא), ולפיכך יתכן שהיא מצוה לדורות שיחנכו לעולם בית המקדש והמזבח. ולכך עשה שלמה חנכת הבית, דכתיב: "וַיִּחַנְכוּ אֶת-בֵּית הָאֱלֹהִים הַמֶּלֶךְ וְכָל-הָעָם" (דבהי"ב ז:ה), וכן אנשי כנסת הגדולה עשו חנוכה, דכתיב: "וַיַּעֲבְדוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל כְּהֵנָּה וְלֹוִיָּא וְשָׂאֵר בְּנֵי-גְלוּתָא חֲנֻכַּת בֵּית-אֱלֹהֵא דְנָה בְּחֻדָּה" (עז' ו:טז). וכן לימות המשיח, שנאמר: "שְׂבָעַת יָמִים יִכְפְּרוּ אֶת-הַמְּזֻבָּח וְטָהְרוּ אֹתוֹ וּמָלְאוּ יָדוֹ וְיָדָיו. וְיָכְלוּ אֶת-הַיָּמִים. וְהָיָה בְיוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יַעֲשׂוּ הַפְּהָנִים עַל-הַמְּזֻבָּח אֶת-עוֹלוֹתֵיכֶם וְאֶת-שְׁלֵמֵיכֶם" (יח' מג:כו-כז), והיא חנכה למזבח במלואים. והנה תהיה ענין זו המצוה, כענין פרשת טמאים בפסח (במ' ט'), ופרשת בני יוסף (במ' ל"ו), שהסכימה דעתם לדעת העליונה ונצטוינו בהם לדורות.³

המנהיגים השונים בתקופת בתי המקדש לא התנדבו לחנוך את המקדש כמו שעשו הנשיאים אלא קיימו מצווה שנקבעה לדורות לחנוך את המקדש. עם זאת מספר הקרבנות היה שונה בעת חנוכת כל בית מקדש.

לדברי הרמב"ם, המודל שקבעו הנשיאים בעת חנוכת המשכן משמש מקור למה שיהיה גם בחנוכת הבית שלישי (הלכות מעשה הקרבנות ב, טו):

וכשם שהקריבו הנשיאים בחנוכת המזבח דברים שאין כמותן לדורות, והקריבו בשבת, כך הנשיא מקריב חנוכתו בשבת לעתיד כאשר מפורש שם.

לא רק החובה לחנוך את בית המקדש נלמדת ממעשה הנשיאים אלא גם האופי של חנוכת המשכן הוא שיהיה בעת חנוכת הבית השלישי. קרבנו של הנשיא היחיד יהיה במעמד של קרבן ציבור וידחה שבת.

היְזִמָּה ההתנדבותית, כשהנשיאים התגבשו ליישות אחת, גדולה מכל צו עליון שהיה מורה להקריב קרבנות ציבור. יש מצבים שמעלה רוחנית גבוהה היא חד-פעמית, ארעית ומצוממת, ואילו כאן אותה התנהלות רוחנית ייחודית של הנשיאים בעת חנוכת המשכן הטביעה חותם לדורות. יְזִמָּת הנשיאים הראתה שהם אינם מייצגים בתפקידם את עצמם אלא את השבט שלהם ויחד את כל שבטי ישראל. אמירה כזאת יכולה לשמש דגם למנהיגים לאורך כל הדורות: אל לו למנהיג לנצל את מעלתו ומעמדו להישגים אישיים רוחניים וגשמיים אלא לייצג את שולחיו – את שבטו ואת כל שבטי ישראל.

העובדה שמדובר במשכן, מלמדת אף היא לדורות שעיקר המשכן ובתי המקדש הוא לעבוד בהם את ה' כעם וכציבור. אין מדובר באחווה פרטית ולא במילוי רצון אישי של מנהיגים או כל איש בכיר אחר, אלא הציבור הוא שעובד במקדש את ה', כשהכוהנים ומנהיגים אחרים הם מייצגי העם בעת העבודה בו.⁴

הרב יהודה זולדן
המדרשה לנשים

הדף מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע

¹ ראב"ע (במ' ז: מח) מערער על ההנחה שהימים היו רצופים, וייתכן שלא הקריבו קרבן בשבת.

² ראו בהרחבה: הרב חיים אליעזר גולדוויכט, **אסופת מערכות- במדבר**, ירושלים תשנ"ד, עמ' פד-פה.

³ וראו רמב"ן בהשגות לספר המצוות של הרמב"ם, שורש ג.

⁴ ראו בהרחבה: הראי"ה קוק, פרשת נשא, שנת תרפ"ט, **שמועות ראייה** (עורך: הרב ח"י הדרי), ירושלים תשנ"ד, עמ' 13-19.